Helsedirektoratet

Forslag om enklere tilgang til varslings- og lokaliseringsteknologi mv. for personer med utviklingshemming

Prop. 31 L (2024-2025)

M-TEK 2025, 11. februar 2024, Asker

Ann-Kristin Wassvik, Helsedirektoratet

Gjeldende rett

- Det følger av helse- og omsorgstjenesteloven (hol.) § 9-2 andre ledd, andre punktum bruk av *inngripende varslingssystemer med tekniske innretninger* alltid skal regnes som tvang etter reglene i kapitlet.
- Bestemmelsen omfatter systemer både for varsling, lokalisering, sporing og overvåkning, der informasjon sendes til tredjeperson uten at brukeren selv initierer det.
- Det har ikke betydning om brukeren selv ønsker at innretningen skal tas i bruk, selv ikke om brukeren vurderes å forstå hva tiltaket går ut på (har samtykke-kompetanse.
- Det er i utgangspunktet strenge vilkår og krav til saksbehandling, involvering av habiliteringstjenesten, oppnevning av verge, godkjenning av statsforvalter, krav om årlige vedtak mv.
- Bestemmelsen blir av mange oppfattet som diskriminering av personer med utviklingshemming, og har vært mye problematisert.

Forslaget i Prop. 31 L (2024-2025)

- Departementet foreslår at dagens særregel oppheves slik at mennesker med utviklingshemming får samme tilgang til varslings- og lokaliseringsteknologi som andre brukere.
- Foreslår konkret å fjerne bestemmelsen i hol. § 9-2 andre ledd andre punktum, og presisere at pasient- og brukerrettighetsloven § 4-6a gjelder for bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi.
- Den foreslåtte endringen gjelder tiltak som brukeren ikke motsetter seg. For bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi som brukeren motsetter seg gjelder hol. kap. 9 på vanlig måte.
- Forslaget innebærer at bruk av (inngripende) velferdsteknologi kan besluttes på samme måte for personer med utviklingshemming som for personer med f.eks. demens, og at personer med samtykkekompetanse selv kan bestemme.

Fra forarbeidene – Prop. 31 L (2024-2025)

- Forskjellsbehandlingen som ble innført ved vedtakelsen av pbrl. § 4-6a i 2012, var relativt sparsomt begrunnet.
- Moderne varslings- og lokaliseringsteknologi kan bidra til at personer med kognitiv svikt som er avhengige av helse- og omsorgstjenester, får et selvstendig, trygt og verdig liv.
- Departementet ser at bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi i mange tilfeller vil være mindre inngripende enn alternative tiltak som for eksempel fotfølging og overvåking ved at en person er fysisk til stede.
- Målet om likeverdige tjenester taler for at også mennesker med utviklingshemming skal kunne få bruke trygghets- og mestringsteknologi som de ikke motsetter seg uten at det må treffes tvangsvedtak etter hol. kapittel 9.

Fra forarbeidene – Prop. 31 L (2024-2025)

- Departementet mener at ny teknologi vil kunne gi pasienter og brukere mer individuelt tilrettelagte tjenester og bidra til å forebygge tvangsbruk. Departementet ser det derfor som viktig at regelverket ikke er til hinder for nyvinninger.
- Departementet mener at pasient- og brukerrettighetsloven § 4-6 a gir trygge rammer for bruk av velferdsteknologi også for personer med utviklingshemming.
- Det vil fortsatt måtte vurderes konkret hvilke tiltak som er minst inngripende og best egnet for den aktuelle personen. Hvilket tiltak som er minst belastende for den enkelte må inngå i vurderingen. Bruk av GPS kan for eksempel være et mindre inngripende og mer forholdsmessig tiltak enn at en person ikke får gå tur alene.
- Med den foreslåtte endringen vil det være klart at mennesker med utviklingshemming som har beslutningskompetanse vil kunne samtykke til bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi som alle andre.

Fra forarbeidene – Prop. 31 L (2024-2025)

- Hvorvidt personen er beslutningskompetent, må vurderes konkret for det tiltaket som beslutningen gjelder. Spørsmålet kan for eksempel være om personen skjønner at det å ha med en GPS-brikke når de går tur innebærer at noen kan følge med på hvor de er, og at alternativet kan være at de går seg bort og kommer til skade.»
- Det foreslås ingen endringer i adgangen til å bruke inngripende varslingssystemer som personer med utviklingshemming motsetter seg. Disse situasjonene vil dermed fortsatt være regulert i hol. kapittel 9 og pbrl. kapittel 4 A, alt etter hvilken type hjelp teknologien brukes i forbindelse med.

Fra forarbeidene – Prop. 31 L (2024-2025)

«Ved vurderingen av om det skal tas i bruk varslings- eller lokaliseringsteknologi overfor mennesker med utviklingshemming, er det særlig viktig å ta i betraktning at disse personene ofte vil kunne trenge støtte og bistand gjennom hele livet. Det må derfor vurderes grundig om slik teknologi er den beste måten å håndtere personens utfordringer på, eller om det finnes bedre løsninger i det konkrete tilfellet enn bruk av teknologi. Det kan for eksempel være at personen har en somatisk eller psykisk lidelse og har behov for helsehjelp, eller at opplæring eller økt selvbestemmelse er en bedre løsning. Det er viktig at teknologi ikke blir en livslang «enkel løsning» på utfordringer per-sonen egentlig trenger annen hjelp for.»